

Turizm Alanında Yiyecek ve İçecek ile İlgili Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (Bibliometric Analysis of Postgraduate Theses about Food and Beverage in the Field of Tourism)

Ahmet TAYFUN^a, *Mustafa ÜLKER^b, Yusuf GÖKÇE^c, Engin TENGİLİMOĞLU^d,
Çağrı SÜRÜCÜ^e, Mehmet DURMAZ^f

^a Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Ankara/Turkey

^b Erciyes University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Kayseri/Turkey

^c Bingöl University, Vocational School of Social Sciences, Department of Hotel, Restaurant and Catering Service, Bingöl/Turkey

^d Selçuk University, Beyşehir Ali Akkanat Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Konya/Turkey

^e Bartın University, Bartın Vocational School, Department of Tourism and Hospitality Management, Bartın/Turkey

^f Akdeniz University, Finike Vocational School, Department of Hotel, Restaurant and Catering Service, Antalya/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim

Tarihi: 23.04.2018

Kabul Tarihi: 24.06.2018

Anahtar Kelimeler

Bibliyometrik analiz

Yiyecek ve içecek işletmeciliği

Turizm anabilim dalları

Keywords

Bibliometric analysis

Food and beverage management

Tourism departments

Öz

Yiyecek ve içecek alanında yazılan lisansüstü tezlerin son yıllarda önemli bir artış gösterdiği görülmektedir. Buradan hareketle, bu çalışmada 1990-2018 yılları arasında turizm ile ilgili altı anabilim dalında yazılan yiyecek ve içecek ile ilişkili lisansüstü tezlerin belirli parametreler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda YÖKTEZ’de erişime açık 1421 tez incelemeye alınmış, bunların 164’ü söz konusu konu ve/ya araştırma alanı ile ilgili bulunmuş ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular turizm ile ilgili anabilim dallarında yiyecek ve içecek ile ilişkili tezlerin 2007 yılından sonra önemli bir artış gösterdiğine, genellikle yüksek lisans tezi olduğuna, çoğunlukla turizm işletmeciliği ile turizm işletmeciliği ve otelcilik anabilim dallarında yazıldığına, neredeyse tamamında görgül araştırma yaklaşımının benimsendiğine, en çok nicel yöntemler kullanıldığına ve verilerinin daha çok turistler ile şeflerden toplandığına işaret etmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans tezlerinde kullanılan Türkçe kaynak sayısının yabancı kaynak sayısına göre oldukça fazla olduğu ve doktora tezlerinde ise yabancı kaynakların Türkçe kaynaklara göre daha fazla kullanıldığı bulunmuştur. Son olarak, tezlerin özet bölümünde hangi hususlara ne düzeyde yer verildiği de incelenmiştir.

Abstract

It is evident that postgraduate thesis in the field of food and beverage have shown a significant increase in recent years. From this point of view, in this study, it was aimed to examine the postgraduate theses written in tourism-related departments about food and beverage between the years of 1990-2018 within the framework of certain parameters. In accordance with this purpose, 1421 postgraduate theses which are open access in the website of Council of Higher Education were examined, 164 of which were found to be relevant to the related research area, and analyzed. Findings indicate that food and beverage related theses written in tourism departments have shown a significant increase after 2007, which are mostly master’s thesis and also mostly written in tourism management, tourism management and hotel management departments. Almost all studies have adopted empirical research approach, and quantitative methods and survey technique have been used predominantly. When the population which data was gathered and the research area were examined it was concluded that the data of the theses was mostly gathered from tourists and chefs and most from more than one city. Additionally, it is determined that the average number of the Turkish references is considerably higher than the number of foreign references used, while in the doctoral theses, foreign references were used more than Turkish references. Lastly, which issues were given place in the abstract section and to what extent were also examined.

* Sorumlu Yazar.

E-posta: mustafaulker@erciyes.edu.tr (M. Ülker)

GİRİŞ

Bilimsel bilginin üretilmesini ve bu sayede toplumun gelişmesini sağlayan en önemli kurumların başında üniversiteler gelmektedir. Üniversiteler tarafından verilen lisansüstü eğitim ise lisans derecesini almış öğrencilerin ilgi duyduğu bilim dalında yüksek lisans ve doktora öğrenimi yaparak uzmanlaşmalarına imkân sağlayan eğitim programı olarak adlandırılmaktadır (Beşel, 2017). Lisansüstü programların belirli bir alanda uzman yetiştirme amacının yanında, geleceğin akademisyenlerini yetiştirme amacı da bulunmaktadır (Alkan, 2014). Ayrıca ülkelerde her bir alan için gerçekleştirilen araştırma sayısının artmasının, o ülkelerin bilimsel tanınırlığına da katkı sağlayacağı düşünüldüğünde üniversitelerdeki tez çalışmalarının da önemli bir görevinin olduğu söylenebilir.

Yiyecek ve içecek endüstrisinin öncelikle turizmde ve dolaylı olarak ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynadığı dile getirilmektedir (Santich, 2004; Quan ve Wang, 2004). Buna bağlı olarak yiyecek ve içecek konusunun da turizm gibi yıllardır akademik bir disiplin olma yolunda ilerlediği belirtilmektedir (Hall ve Sharples, 2003; Hegarty, 2009). Yiyecek ve içecek alanına dünyadaki ilginin giderek artması, bu alana yönelen lisansüstü öğrencilerin de artış göstermesine yol açmaktadır. Dünyada bu alanın lisansüstü eğitime yönelik ilginin arttığı gibi Türkiye’de de bu alanla ilgili bölüm, anabilim dalı, akademisyen, öğrenci ve lisansüstü tez sayısında da artış yaşandığı görülmektedir. Ancak hızla gelişen akademik bir alan olan yiyecek ve içecek işletmeciliği/gastronomi ve mutfak sanatları alanındaki çalışmaların nitelik ve nicelik olarak incelenmesinin hem mevcut durumla ilgili bilgi sunması açısından bu alanda lisansüstü eğitim yapmak isteyenlere hem de bu alanda hangi konular üzerinde araştırmalar yapıldığının öğrenilmesi açısından uygulamalara yol gösterici bilgiler sunacağı düşünülebilir.

Bibliyometri, kitap ve dergi gibi bilgi içeren kaynakların istatistiksel olarak incelemesiyle (Broadus, 1987; Al ve Coştur, 2007), ilgili alanyazının ne yönde ilerlediğini ve geliştiğini ortaya koyan bir inceleme alanıdır. Bibliyometri ayrıca bilimsel iletişimin sağlanmasına yönelik araştırmalara uygun yöntem sunmaktadır (Borgman ve Furner, 2002). Temel olarak bibliyometri belirli bir alanda sayım yapmaya dayalı bir inceleme alanıdır (Al ve Coştur, 2007). Bibliyometrik çalışmalar ise belirli bir anabilim dalında gerçekleştirilen araştırmalar ile ilgili alanın performansını gösteren çalışmalar olma özelliği taşımaktadır (Low ve Cheung, 2008). Bu bağlamda, bibliyometrik araştırmalar ilgili alandaki çalışmaların hem nitelik hem de nicelik olarak sunulmasını sağlaması açısından oldukça önemli görülmektedir. Bibliyometrik analiz ise belirli belgelerin veya yayınların yazar sayıları, yayımlandıkları dergiler, konuları gibi birtakım özelliklerin niceliksel olarak analiz edilmesine imkân sağlamaktadır. Alkan (2014) ise bibliyometrik araştırmaların bilim dallarına ait yayın yeterlilikleri, yayın sayıları ve yayımlandıkları dergilerin özellikleri gibi birçok parametre açısından değerlendirilerek ilgili alanın geleceğine de ışık tutulduğunu ifade etmektedir.

Bibliyometrik araştırmalar sayesinde bir ülkenin bilimsel yayın politikalarının (Al, 2008) ve araştırmacı ile kurumların yayın performanslarının (Şakar ve Cerit, 2013) öğrenilebileceği gibi ele alınan araştırma konuları hakkında da bilgi sahibi olunabilmektedir. Öte yandan belirli dönemlerde belirli bir alanda incelenen çalışmaların ele alınmasının bu alanla ilgili bilgi sahibi olunmasını sağlayacağı dile getirilmektedir (Kozak, 1994). Daha ayrıntılı ele alınacak olursa bibliyometrik analiz çalışmaları; ilgili bilim dalının göstermiş olduğu gelişimin görülmesine, bu alandaki sorunların ve eksikliklerin ortaya çıkarılmasına ve bu bağlamda getirilecek öneriler ile tartışılmasına olanak sağlamaktadır (Yılmaz, 2017a). Turizm ve yiyecek-içecek alanında gerçekleştirilen bibliyometrik analiz çalışmaları incelendiğinde araştırmaların genellikle turizm alanında yapıldığı ancak son yıllarda yiyecek ve içecek alanında da birtakım

bibliyometrik analiz çalışmalarının yapıldığı gözlemlenmektedir. Her iki alana yönelik çalışmalarda makaleler, bildiriler, kitaplar ve lisansüstü tezlerin incelendiği görülmektedir. Ancak yiyecek ve içecek alanındaki lisansüstü tezleri inceleyen nispeten az sayıda çalışma (Aydın, 2017; Sünnetçioğlu, Yalçınkaya, Olcay ve Mercan, 2017; Ayaz ve Türkmen, 2018) olduğu ve bu araştırmalarda genellikle anahtar kavramlar ile lisansüstü tezlere ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda söz konusu bu araştırmaların turizm alanındaki yiyecek ve içeceklerle ilgili tezlerin tamamına ulaşamadıkları söylenebilir. Bu araştırmada ise anahtar kelimeler yerine belirli anabilim dallarında derinlemesine inceleme yapılmasının o bölüme ilgili daha kapsayıcı sonuç vereceği düşünüldüğünden turizm ile ilgili anabilim dallarının hepsinde derinlemesine bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle benzer araştırmalardan hem içerik hem de kapsam yönünden farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Özetle bu çalışmada, 1990-2018 yılları arasında turizm ile ilgili anabilim dallarında yazılmış olan ve konusu ve/ya uygulama alanı yiyecek-içecek ile ilişkilendirilen lisansüstü tezlerin birtakım parametrelere göre bibliyometrik açıdan incelenmesi amaçlanmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Farklı alanlarda birçok araştırmacının çalışmalarını yayınlaması ile bu alanlardaki birikimin anlamlı hale gelebileceği söylenebilir. Dünyada meydana gelen bu artışın, bilimsel yayınların analiz edilmesindeki artışı da tetiklediği belirtilmektedir (Kozak, 1994). Söz gelimi, yayınların analiz edilmesine imkân sağlayan bibliyometri tekniğinin ilk kez 1969 yılında kullanıldığı ileri sürülmektedir (Broadus, 1987). Benzer bir şekilde turizm alanındaki araştırmacı ve yapılan araştırma sayısının artması da bu alandaki bibliyometrik analiz çalışmalarının artmasına neden olmuştur (Hall, 2011). Bibliyometrik analizin uygulandığı araştırmalar incelendiğinde çalışmaların genellikle kitaplar (Altaş, 2017), makaleler (Kozak, 1994; Kozak, 1995; İçöz ve Kozak, 1999; Evren ve Kozak, 2012; Temizkan, Çicek ve Özdemir, 2015; Yılmaz, 2017a), bildiriler (Çakıcı, Yıldırım ve Karacaoğlu, 2013; Yılmaz, 2017b) ve lisansüstü tezler (Turan, 2014; Alkan, 2014; Beşel, 2017) özelinde gerçekleştiği görülmektedir. Lisansüstü tezler özelinde inceleme yapıldığında ise araştırmaların genel olarak; turizm (Kozak, 2001; Arıca, 2014; Güçlü-Nergiz, 2014; Turan, 2014; Tayfun, Küçükergin, Aysen, Eren ve Özekici, 2016; Güdü Demirbulat ve Tetik Dinç, 2017), muhasebe ile maliye (Alkan, 2014; Beşel, 2017), yönetim ve organizasyon (Armutlu ve Sağlam Arı, 2010; Coşkun ve Tabak, 2017) ve sinema (İnceoğlu, 2014) ile ilgili tezlerin incelenmesine odaklanıldığı görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Lisansüstü tezleri inceleyen çok sayıda araştırmada bibliyometrik analizlerin; tezlerin içerik analizi ve konu dağılımları, en sık atıf yapılan kaynaklar ve veri toplama teknikleri gibi özellikleri ele aldığı belirtilmektedir (Al ve Tonta, 2004). Buna ek olarak, lisansüstü tezleri inceleyen bibliyometrik analiz çalışmalarında çok sayıda parametreden yararlanıldığı Tablo 1’de gösterilmektedir. Tablo 1’de de görüleceği üzere araştırmacılar birçok farklı alandaki lisansüstü tezleri incelemişlerdir. Lisansüstü tezlerle ilgili gerçekleştirilen bibliyometrik analiz çalışmalarında kullanılan parametrelerin yıllar geçtikçe arttığı, özellikle son dört yılda lisansüstü tez çalışmalarını inceleyen araştırmaların oldukça popüler hale geldiği ve turizm alanındaki lisansüstü tezlerin oldukça fazla araştırmada incelendiği anlaşılmıştır (Temizkan vd., 2015). Söz gelimi Kozak (2001) tarafından gerçekleştirilen çalışmada turizm pazarlaması ile ilgili 1972-1998 yılları arasındaki lisansüstü tezler incelemeye alınmış ve tezlerin çoğunun 1991-1995 yılları arasında yayınlandığı, önemli bir bölümünün yüksek lisans tezi olduğu, çalışmaların çoğunun turizm sektörünü kapsadığı sonucuna ulaşılmıştır. Turizm pazarlaması ile ilgili tezleri inceleyen bir diğer araştırmada (İnce, Gül ve Bozyiğit, 2017) ise 1990-2016 yılları arasındaki tezler incelenmiş ve bu alandaki tezlerin en çok 2015 yılında yazıldığı, çoğunun turizm

işletmeciliği anabilim dalında yazıldığı, en fazla Gazi Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi'nde yazıldığı ve en çok nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği sonucuna varılmıştır.

Belirli bir konuda yazılmış lisansüstü tezlere ilişkin bibliyometrik analiz çalışmaları da bulunmaktadır. Söz gelimi, Arıca (2014) seyahat işletmeciliğiyle ilgili tezleri incelediği çalışmada tezin yayınlandığı yıl, araştırma konusu, danışmanı, yayınlandığı üniversite, sayfa sayısı, araştırma yaklaşımı ve örneklem hacmi gibi parametrelerden yararlanmıştır. Elde edilen bulgular tezlerin en çok pazarlama disiplinde yayınlandığı, en çok İstanbul Üniversitesi'nde yazıldığı, ortalama sayfa sayısının 101-200 arasında olduğu, en çok seyahat acentalarının örnekleme alındığı ve en fazla nicel araştırma yaklaşımının benimsendiğini göstermektedir. Belirli bir konu üzerindeki tezleri inceleyen bir diğer çalışmada (Armutlu, ve Sağlam Arı, 2010) yönetim modaları ile ilgili tezler ele alınmış ve bu tezlerde en fazla ilgi gören yönetim modasının Toplam Kalite Yönetimi olduğu ve tüm yönetim modalarının yıllar itibarıyla önem kazanıp kaybettiği bulunmuştur. Benzer bir şekilde yönetim ve organizasyonla ilgili tezleri inceleyen bir çalışmada (Mendeş, Pekdemir, Şen ve Yeke, 2015) 2005-2014 yıllarında yayınlanan tezler incelenmiş ve bu tezlerin yıllar geçtikçe profesörler tarafından daha fazla yönetildiği, doktora tezi sayfa sayısı ortalamasının 239 olduğu, genellikle kolayda örnekleme yöntemi ile nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği tespit edilmiştir. Örgütsel davranış alanı ile ilgili tezlerin incelendiği çalışmada (Coşkun ve Tabak, 2017) ise dönemler arası popüler olan konulara dair tezler incelenmiş ve erken dönem çalışmaları olarak adlandırılan konuların halen tezlerde yaygın bir şekilde kullanıldığı buna rağmen güncel araştırma konularının tezlerde henüz yeteri kadar yer almadığı ortaya konulmuştur.

Farklı alanlarda yazılmış lisansüstü tezleri inceleyen bibliyometrik araştırmalar da bulunmaktadır. Söz gelimi muhasebe alanındaki tezleri inceleyen bir araştırmanın (Alkan, 2014) bulguları tezlerin büyük çoğunluğunun 2001-2012 yılları arasında hazırlandığını, %22'sinin kavramsal olduğunu, süreç muhasebesi ile yaratıcı muhasebe konularının yoğun bir şekilde ele alındığını göstermektedir. Sağlık yönetimi alanında 2004-2013 yılları arasındaki tezleri inceleyen bir diğer araştırma (Gül, Yeşiltaş ve Keklik, 2015) bulguları da en fazla tezin 2010 yılında yazıldığına, en fazla Beykent Üniversitesi'nde yazıldığına, büyük bir bölümünün sosyal bilimler enstitülerinde yazıldığına işaret etmektedir. Sinema alanındaki doktora tezlerini inceleyen çalışmada (İnceoğlu, 2014) ise yıllar itibarıyla tez sayısında artışın görüldüğü, disiplinler arası çalışma sayısının arttığı ve Türk sineması ile ilgili gerçekleştirilen araştırmaların giderek arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Turizm ile ilgili lisansüstü tezleri inceleyen araştırmaların (Güçlü-Nergiz, 2014; Turan, 2014; Civelek vd., 2017; Tayfun vd., 2016; Tekin, 2016) da bulguları incelenmesine rağmen sayfa kısıtı nedeniyle burada yer verilmemiştir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde bu araştırmanın bulguları turizm alanındaki tezleri inceleyen araştırmaların bulguları ile karşılaştırılmıştır. Lisansüstü tezleri bibliyometrik analiz ile inceleyen araştırmalarda (Tablo 1) kullanılan parametreleri; (a) tez ile ilgili parametreler ve (b) yazar, danışman ve jüri üyeleri ile ilgili parametreler olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür. İncelenen tezlerde tez ile ilgili en fazla kullanılan parametrelerin tezin yılı, türü, yazıldığı üniversite, yazıldığı anabilim dalı ve araştırma konusu olduğu dikkat çekmektedir. Yazar, danışman ve jüri üyeleri ile ilgili en fazla kullanılan parametrelerin ise danışmanın adı ve danışmanın unvanı değişkenleri olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada araştırmacıların önemli olarak gördüğü ancak alanyazındaki araştırmalarda çok fazla incelenmeyen parametrelerin ise tezin araştırma yaklaşımı, uygulama alanı ve özet kurgusu olduğu belirtilebilir.

Belirli bir birikimi olan tüm alanlarda yapılabileceği gibi yiyecek ve içecek ile ilgili kitap, makale, bildiri ve tezleri inceleyen bibliyometrik çalışmaların bulunduğu da belirtilmelidir. Ulusal yazında yiyecek ve içecek ile ilgili çalışmaları

bibliyometrik olarak inceleyen araştırmalar Tablo 2’de gösterilmektedir. Söz gelimi, Yılmaz (2017a) restoranlarda bahşış konusu ile ilgili yazılan makaleleri incelediği araştırmada bu konu ile ilgili en fazla makalenin 2004-2015 yılları arasında yayımlandığını, görgül çalışmaların ağırlıkta olduğunu, tek yazarlı makalelerin daha fazla yayımlandığını, 6-10 sayfa arasında yazıldığını tespit etmiştir. Ayrıca makalelerin çoğunda anket tekniğinin kullanıldığı, örneklem grubunun çoğunlukla müşterilerden oluştuğu, genellikle makalelere atıf yapıldığı elde edilen bulgular arasındadır. Yiyecek ve içecek ile ilgili makaleleri bibliyometrik analize tabi tutan bir diğer araştırma (Güzeller ve eliker, 2017) ise makalelerin yılı, türü, dili, atıflarının analizi, ülke işbirlikleri ve konu yönelimleri incelenmiştir. Araştırma bulguları, incelenen makalelerin 2000 yılından sonra çarpıcı bir şekilde arttığını, yayınların çoğunun İngilizce dilinde yazıldığını, ABD’nin ülke işbirliklerinde önemli bir rol oynadığını, en fazla atıf yapılan derginin *Journal of Culinary Science & Technology* ve yazarın Herve This olduğunu işaret etmektedir. Makalelere ek olarak yiyecek ve içecek ile ilgili bildirimleri inceleyen araştırmada (Yılmaz, 2017b) ise ortalama bildiri sayfa sayısının 14,1 olduğu, ortalama kaynak sayısının 23,8 olduğu, genellikle yabancı kaynakların ve makalelerin kaynak gösterildiği tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada bildirimlerin genellikle nicel araştırma yaklaşımını benimsediği ve veri toplama tekniği olarak anketin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Altaş (2017) ise Türkçeye tercüme edilen gastronomi kitaplarını incelediği çalışmada kitapların en çok Carla Bardi’ye ait olduğunu, kitapların büyük çoğunluğunun yemek kitabı olduğunu ve en çok İş Bankası Kültür Yayınları ile ekmece Yayınları tarafından yayımlandığını ifade etmektedir.

Kitapların, makalelerin ve bildirimlerin yanında yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin de incelendiği görülmektedir (Tablo 2). Söz gelimi Aydın (2017) tarafından yiyecek ve içecek işletmeciliği alanındaki tezlerin incelendiği araştırmada 179 tez değerlendirmeye alınmış ve tezlerin en çok turizm işletmeciliği anabilim dalında yazıldığı, en çok yazılan niversitenin Gazi niversitesi olduğu, en çok tezin sosyal bilimler enstitüsünde yazıldığı, en çok yönetim-organizasyon konularının işlendiği, en çok tezin profesörler tarafından yönetildiği, en çok nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği ve en çok tercih edilen araştırma alanının ise sırasıyla oteller ve birden çok alan olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Sünnetçioğlu vd. (2017) tarafından turizm alanındaki gastronomiye ilişkin tezlerin incelendiği araştırmada 26 tez değerlendirilmeye alınmış ve tezlerin genellikle yüksek lisans tezi olduğu, genellikle pazarlama konusu ile ilgili olduğu, örneklem grubu olarak yabancı turistlerin daha çok tercih edildiği ve en çok tercih edilen veri toplama aracının ise anket olduğu tespit edilmiştir. Her iki araştırmanın da nispeten benzer konu üzerinde çalışmış olmasına rağmen bulgularında ve inceledikleri tez sayısındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu durumun bir nedeni, tezlerin ulusal tez merkezinde anahtar kelimeler yardımıyla aranması olabilir. Anahtar kelime aracılığıyla taranan ve yöresel yiyecekleri konu alan tezleri inceleyen bir diğer araştırmada (Ayaz ve Türkmen, 2018) ise tezlerin 2016 yılında yoğunlaştığı, çoğunun yüksek lisans tezi olduğu ve en fazla turizm işletmeciliği anabilim dallarında yazıldığı bulunmuştur.

Yiyecek ve içecek alanındaki çalışmaları bibliyometrik analiz ile inceleyen araştırmalarda en çok yayın yılı, araştırma konusu ve araştırma yaklaşımı parametrelerinin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Buna rağmen bu çalışmalarda tezlerde kullanılan kaynaklar ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanılamamıştır. Öte yandan tezleri inceleyen  çalışmada da anahtar kelime kullanılarak inceleme yapılmasının birtakım ilgili tezlerin göz ardı edilmesine neden olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ise gerek turizm ile ilgili tüm anabilim dallarının incelenmesiyle gerekse de tezlerdeki kullanılan kaynakların incelenmesiyle bu boşluğun da doldurulacağı düşünülmektedir.

Tablo 2. Ulusal Alanyazında Yiyecek ve İçecek ile İlgili Yayınlanan Bibliyometrik Çalışmalar

Çalışma	İncelenen Yıllar	İncelenen Tezler (İncelenen Çalışma Sayısı)	Çalışmada Kullanılan Parametreler																								
			Kitap/Makale/Tez ile İlgili											Yazar ve Danışman ile İlgili													
			Yayımlandığı Yıl	Araştırma Konusu	Araştırma Yaklaşımı	Sayfa Sayısı	Yayımlandığı Üniversite	Türü (YL / DR)	Örnekleme	Veri Toplama Aracı	Yapılan Anıflar	Yayımlandığı ABD	Uygulama Alanı	Dili	Anahtar Kelimeleri	Verinin Toplandığı Ülke -Şehir -Bölge	Yayımlandığı Yayınevi	Yayımlandığı Dergi	Yayımlandığı Enstitü	Yayımlandığı Kongre	Yazarın Adı	Yazar Sayısı	Yazarın Çalıştığı Kurum	Yazarın Çalıştığı Bölüm	Danışman Unvanı	Yazar Unvanı	Çevrenin Adı
Yılmaz, 2017a	2004-2015	Restoranlarda bahşiş konusu ile ilgili yayınlanan makaleler (201 makale)	+	+	+	+		+	+	+				+		+			+	+	+	+		+			
Yılmaz, 2017b	2009-2015	Ulusal Turizm Kongrelerinde gastronomi ve mutfak sanatları alanı ile ilgili yayınlanan bildiriler (63 bildiri)			+	+		+	+									+	+	+	+			+			
Altaş, 2017	1998-2017	Türkçeye tercüme edilen gastronomi kitapları (90 kitap)	+	+		+									+				+							+	
Güzeller ve Çeliker, 2017	1970-2017	Gastronomi alanında yazılan makaleler (703 makale)	+	+	+					+			+														
Aydın, 2017	1988-2013	Yiyecek ve içecek işletmeciliği alanında yazılan tezler (179 tez)	+	+	+		+	+			+						+							+			+
Sünnetçioğlu vd., 2017	1987-2017	Turizm alanında yazılmış gastronomiye ilişkin tezler (26 tez)	+	+	+	+	+	+						+										+			
Ayaz ve Türkmen, 2018	1999-2017	Yöresel yiyecekleri konu alan lisansüstü tezler (45 tez)	+	+			+	+			+		+	+													

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada 1990-2018 tarihleri arasında turizm ile ilgili anabilim dallarında araştırma alanı ve/ya konusu yiyecek ve içeceklerle ilgili olan lisansüstü tezlerinin belirli parametreler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu incelemenin kapsamı ise turizm ile ilgili anabilim dallarında (Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Turizm Anabilim Dalı, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, Turizm Yönetimi Anabilim Dalı) erişime açık olan yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezler olarak belirlenmiştir. İncelenecek tezlere erişimin sağlanması için bir dizi aşama geçirilmiştir. Birinci aşamada 22.11.2017 tarihi itibarı ile YÖKTEZ internet sayfası ziyaret edilmiş ve “detaylı tarama” bölümünden yukarıda belirtilen turizm ile ilgili anabilim dalları bazında ayrı ayrı erişime açık lisansüstü tezler incelenmiştir.

Belirtilen kıstaslardan sonra anabilim dallarına göre ortaya çıkan tezlere ilişkin bilgiler Tablo 3’te sunulmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde turizm ile ilgili anabilim dallarında yayımlanan toplam 1810 lisansüstü tezin bulunduğu, bu tezlerin 1421’inin (%78,5) erişime açık 389’unun (%21,5) erişime kapalı olduğu, erişime açık olan lisansüstü tezlerinin büyük çoğunluğunun (%81) yüksek lisans tezleri olduğu ve en çok tezin turizm işletmeciliği anabilim dalında (n=916) yayımlandığı görülmektedir. İkinci aşamada ilgili anabilim dallarında erişime açık olan 1421 lisansüstü tez beş farklı araştırmacı tarafından paylaşılarak konusu ve/veya araştırma alanı yiyecek ve içeceklerle ilgili olan tezler bulunmaya çalışılmıştır. Bir hafta süren incelemeler sonucunda araştırmacılar sorumluluğunda buldukları anabilim dallarını bir diğer araştırmacıya devrederek ilgili tezlerin tekrar incelenmesine imkân sağlamışlardır. Bu incelemenin ardından konusu ve/veya araştırma alanı yiyecek ve içecek ile ilişkili olan 164 lisansüstü tezin (105’i turizm işletmeciliği anabilim dalında, 87’si turizm işletmeciliği ve otelcilik anabilim dalında, 38’i turizm işletmeciliği eğitimi anabilim dalında, 3’ü turizm anabilim dalında, 8’i gastronomi ve mutfak sanatları anabilim dalında) olduğuna ulaşılmıştır. Ardından elde edilen 164 lisansüstü tezin belirlenen parametrelere göre bilgileri uygun istatistik programına aktarılmış ve bu program aracılığıyla analiz edilmiştir.

Tablo 3. Turizm ile İlgili Anabilim Dallarındaki Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

Anabilim Dalları	Erişime açık		Erişime kapalı	Toplam
	Yüksek Lisans	Doktora	Yüksek Lisans ve Doktora	
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı	536	113	267	916
Toplam	649			
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı	441	84	84	609
Toplam	525			
Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı	133	53	24	210
Toplam	186			
Turizm Anabilim Dalı	39	8	2	49
Toplam	47			
Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı	8	0	12	20
Toplam	8			
Turizm Yönetimi Anabilim Dalı	6	0	0	6
Toplam	6			
Genel Toplam	1421		389	1810

Kaynak: YÖKTEZ’den (2017) elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Bu araştırmada betimleyici istatistik analizler kullanılmış olup kullanılan parametrelere özgü frekans ve yüzde değerlerinden yararlanılarak yiyecek ve içecek ile ilgili tezlerin bibliyometrik profili gösterilmeye çalışmıştır. Elde edilen 164 lisansüstü tezin bibliyometrik profilinin belirlenebilmesi için kullanılan parametreler arasında (a) tez ile ilgili parametreler; tezin türü, yılı, yazıldığı üniversite, yazıldığı enstitü, yazıldığı anabilim dalı, araştırma yaklaşımı, kullanıldığı yöntem, veri toplama tekniği, verisinin toplandığı kitle, verisinin toplandığı il, ortalama sayfa sayısı (b) tez yazarı ve danışmanı ile ilgili özellikler; tez yazarının cinsiyeti, danışmanının cinsiyeti, danışmanının unvanı ve (c) kullanılan kaynaklar ile ilgili parametreler; toplam kaynak sayısı, Türkçe kaynak sayısı, yabancı kaynak sayısı, kullanılan kaynak türü gibi birtakım parametreler yer almaktadır. Bu bağlamda bibliyometrik çalışmada cevaplanmak istenen araştırma soruları; (a) Tezlerin türlerine göre dağılımı nedir?, (b) Tez yazarının cinsiyetine göre dağılımı nedir?, (c) Tez danışmanının cinsiyetine göre dağılımı nedir?, () Tez danışmanının unvanına göre dağılımı nedir?, (d) Tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı nedir?, (e) Tezlerin yazıldığı enstitüye göre dağılımı nedir?, (f) Tezlerin yazıldığı anabilim dallarına göre dağılımı nedir?, (g) tezlerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımı nedir?, (h) Tezlerin özet bölümünde amacının, yönteminin ve/ya en az bir bulgusunun bulunmasına göre dağılımı nedir?, (ı) Tezlerin benimsediği araştırma yaklaşımına göre dağılımı nedir?, (i) Tezlerin kullandığı yöntemlere göre dağılımı nedir?, (j) Tezlerin veri toplama tekniğine göre dağılımı nedir?, (k) Tezlerin verilerinin toplandığı kitleye göre dağılımı nedir?, (l) Tezlerin araştırma alanlarına göre dağılımı nedir?, (m) tezlerin kaynak sayılarına göre dağılımı nedir?, (n) Tezlerin kullandıkları kaynak türlerine göre dağılımı nedir? şeklinde sıralanabilir.

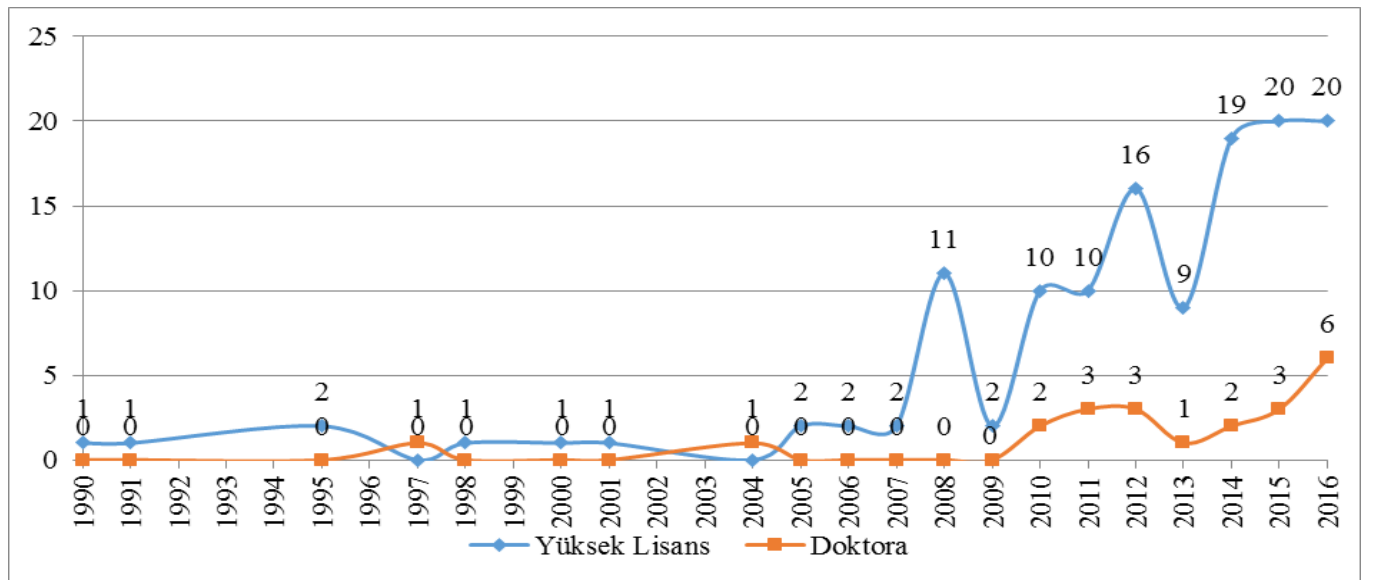
BULGULAR

1990-2018 yılları arasında turizm ile ilgili anabilim dallarında yiyecek ve içecek ile ilgili yazılan 164 lisansüstü tezin belirli parametreler çerçevesinde incelendiği bu araştırmada incelenen tezlere ilişkin genel bilgiler Tablo 4’te sunulmaktadır. Tablo 4 incelendiğinde değerlendirilen tezlerin önemli bir kısmının (%86) yüksek lisans tezi olduğu, çoğunun (%87,8) sosyal bilimler enstitüsü bünyesinde yazıldığı görülmektedir. Tez danışmanlarının unvanları da incelenen hususlar arasındadır. Bu bağlamda incelenen tezlerin en çok doktor öğretim üyeleri (%43,3) tarafından yönetildiği ve takiben profesörler (%30,5) tarafından yönetilen tezlerin de önemli miktarda olduğu dikkat çekmektedir. Yazar ve danışmanların cinsiyetleri incelendiğinde ise tezlerin daha çok erkek lisansüstü öğrenciler (%58,5) tarafından yazıldığı ve daha çok erkek danışmanlar (%69,5) tarafından yönetildiği görülmektedir. Söz gelimi Ülker ve Kılıçhan (2017) tarafından Türkiye’deki üniversitelerin gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerindeki öğretim elemanlarının yaklaşık %61’inin incelendiği çalışmada da erkek katılımcıların ağırlıkta olması bu araştırmadaki bulguyu destekler niteliktedir. Bu araştırmada incelenen tezlerin çoğunun sırasıyla turizm işletmeciliği anabilim dallarında (%50) ve turizm işletmeciliği ve otelcilik anabilim dallarında (%31,7) yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. İncelenen Tezlerle İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Grup	n	%	Değişken	Grup	n	%
Tezin Türü	Yüksek Lisans	141	86,0	Tezin Yazıldığı Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü	144	87,8
	Doktora	23	14,0		Eğitim Bilimleri Enstitüsü	20	12,2
	Toplam	164	100		Toplam	164	100
Yazarın Cinsiyeti	Erkek	96	58,5	Danışmanın Cinsiyeti	Erkek	114	69,5
	Kadın	67	40,9		Kadın	49	29,9
	Kayıp Veri	1	0,6		Kayıp Veri	1	0,6
Toplam	164	100	Toplam	164	100		
Danışmanın Unvanı	Prof. Dr.	50	30,5	Tezde Kullanılan Yöntem	Nicel Yöntem	111	67,7
	Doç. Dr.	42	25,6		Nitel Yöntem	41	25,0
	Dr. Öğr. Üyesi	71	43,3		Karma Yöntem	9	5,5
	Kayıp Veri	1	0,6		Diğer	3	1,8
	Toplam	164	100		Toplam	164	100

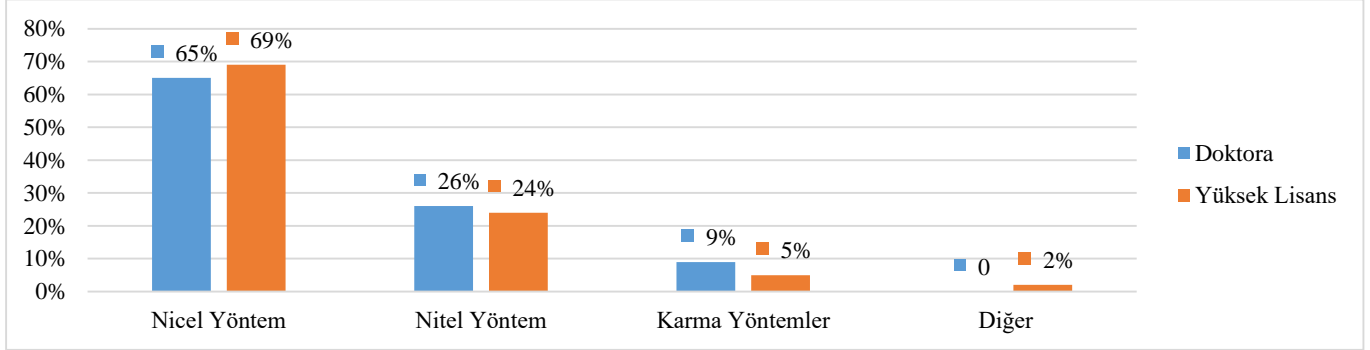
Araştırmada incelenen tezlerin yıllar itibariyle gösterdiği gelişim de incelenmiştir. Şekil 1 incelendiğinde turizm anabilim dallarında yayınlanan ilk lisansüstü tezin 1990 yılında yazıldığı ve yazılan bu tezin de yüksek lisans tezi olduğu anlaşılmıştır. Yiyecek ve içecek ile ilgili en fazla lisansüstü tezin yayınlandığı yılların 2014 (21), 2015 (23) ve 2016 (26) olduğu görülmektedir. Bu araştırma 2017 yılı bitmeden tamamlandığı için bu yılda yayınlanan tüm lisansüstü tezler incelenememiştir. Bu nedenle tezlerin yıllara göre dağılımı değerlendirilirken bulguları yanıltacağı düşünüldüğünden 2017 yılı verileri Şekil 1’de gösterilmemektedir. Öte yandan yıllar ilerledikçe yazılan yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden daha hızlı artış gösterdiği de görülmektedir. Bu alanda yazılan ilk doktora tezinin ise 1997 yılında yayınlandığı tespit edilmiştir. Tüm bu bulgular, 2007 yılından sonra turizm alanındaki yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin genel olarak artış gösterdiğine işaret etmektedir. Bu durumda bu alanın nispeten yeni olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Yayınlandıkları Yıllara Göre Dağılımı

İncelenen tezlerde en çok nicel yöntem (%67,7) kullanıldığı ve nitel yöntem (%25) kullanımının bunu takip ettiği tespit edilmiştir. Tezin türüne göre benimsenen araştırma yönteminin değerlendirilmesi Şekil 2’de gösterilmektedir. Şekil 2’de de görüleceği üzere nicel yöntemlerin yüksek lisans tezlerinde doktora tezlerine göre nispeten fazla

kullanıldığı; nitel yöntemlerin doktora tezlerinde yüksek lisans tezlerine göre nispeten fazla görüldüğü; karma yöntemlerin ise doktora tezlerinde daha fazla kullanıldığı anlaşılmıştır. Buradan hareketle doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerine göre daha çok nitel ve karma yöntemlere yöneldiği söylenebilir.

Şekil 2. Tez Türlerine Göre Benimsenen Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Üniversiteler bünyesinde hazırlanan lisansüstü tezlerde özet bölümünün yer aldığı bilinmektedir. Araştırmacılar bu bölümde tezlerinin amacı, araştırma yöntemi ve temel araştırma bulguları gibi birtakım bilgileri vererek diğer araştırmacılara tezlerle ilgili bir ön bilgi sunmaktadır. Bu araştırma kapsamında ise bu bilgilerin ele alınan tezlerde olup olmadığı incelenmiş ve Tablo 5’te sunulmuştur. Lisansüstü tez özetlerinde araştırmanın amacının bulunma durumu incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin %86,5’inde ve doktora tezlerinin %91,3’ünde özet bölümünde araştırma amacının yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma yönteminin özetinde bulunma oranlarının ise yüksek lisans tezlerinde (%70,9) doktora tezlerine (%60,9) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer taraftan doktora tezlerinin özetlerinde araştırmanın en az bir bulgusunun bulunma oranı (%87) yüksek lisans tezlerine (%72,3) göre daha yüksektir. Diğer taraftan, yüksek lisans tezlerinde veri toplama aracı olarak en çok anket (%68,8) ve görüşme (%19,1) tekniklerinin kullanıldığı ve benzer şekilde doktora tezlerinde de en çok anket tekniğinin (%73,9) kullanıldığı da elde edilen bulgular arasındadır. Son olarak doktora tezlerinin tamamında görgül araştırma yaklaşımı benimsendiği ve yüksek lisans tezlerinin de büyük bir çoğunluğunda (%97,2) görgül araştırma yaklaşımı benimsendiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 5. Araştırma Özetlerinin ve Veri Toplama Tekniklerinin Kriterlere Göre Sınıflandırılması

Parametreler		Yüksek Lisans		Doktora	
		n	%	n	%
Özette araştırmanın amacının bulunması	Var	122	86,5	21	91,3
	Yok	19	13,5	2	8,7
Özette araştırmanın yönteminin bulunması	Var	100	70,9	14	60,9
	Yok	41	29,1	9	39,1
Özette araştırmanın en az bir bulgusunun bulunması	Var	102	72,3	20	87,0
	Yok	39	27,7	3	13,0
Veri Toplama Tekniği	Anket	97	68,8	17	73,9
	Görüşme	27	19,1	2	8,7
	Birden çok teknik	7	5,0	1	4,3
	İkincil veriler	7	5,0	3	13,0
	Kayıp veri	3	2,1	0	0,0
	Toplam		141	100	23

Araştırma kapsamında tezlerin verilerinin toplandığı kitle de incelenmiştir. Bu parametre ile bu alanda yazılan lisansüstü tezlerin hangi bireyler/hususlar üzerinde inceleme yaptığı tespit edilebilecektir. Tablo 6 incelendiğinde yiyecek ve içecek alanında yazılan lisansüstü tezlerin verilerinin en çok turistlerden (%21,3) ve şeflerden (%14) elde edildiği bunu da doküman incelemesi (%14) yönteminin takip ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan garson ve restoran yöneticilerini örneklem grubuna alan çok az sayıda lisansüstü teze ulaşıldığı saptanmıştır. İleride yazılacak lisansüstü tezlere bu boşluğun giderilmesi de önerilebilir. Verilerin toplandığı kitleye ek olarak verinin toplandığı illerin de bilinmesi, ileride tez yazacak bireylere önemli bilgiler sunacaktır. Bu araştırmada incelenen tezlerin verilerinin toplanmasında birden çok ilin (%22) tercih edilmesi en çok karşılaşılan durum olurken; Antalya (%12,8) ve İstanbul'un (%10,4) da veri toplamak için en çok tercih edilen iller arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Tezlerin Verisinin Toplandığı Kitleye Göre Dağılımı

Verinin Toplandığı Kitle	n	%	Verinin Toplandığı Kitle	n	%
Turist	35	21,3	Restoran Misafiri	12	7,3
Şef	23	14,0	Birden Çok	11	6,7
Doküman	23	14,0	Restoran Yöneticisi	11	6,7
Diğer	14	8,4	Garson	6	3,7
Yerel Halk	13	7,9	Öğrenci	4	2,4
Otel Yöneticisi	12	7,3	Toplam	164	100

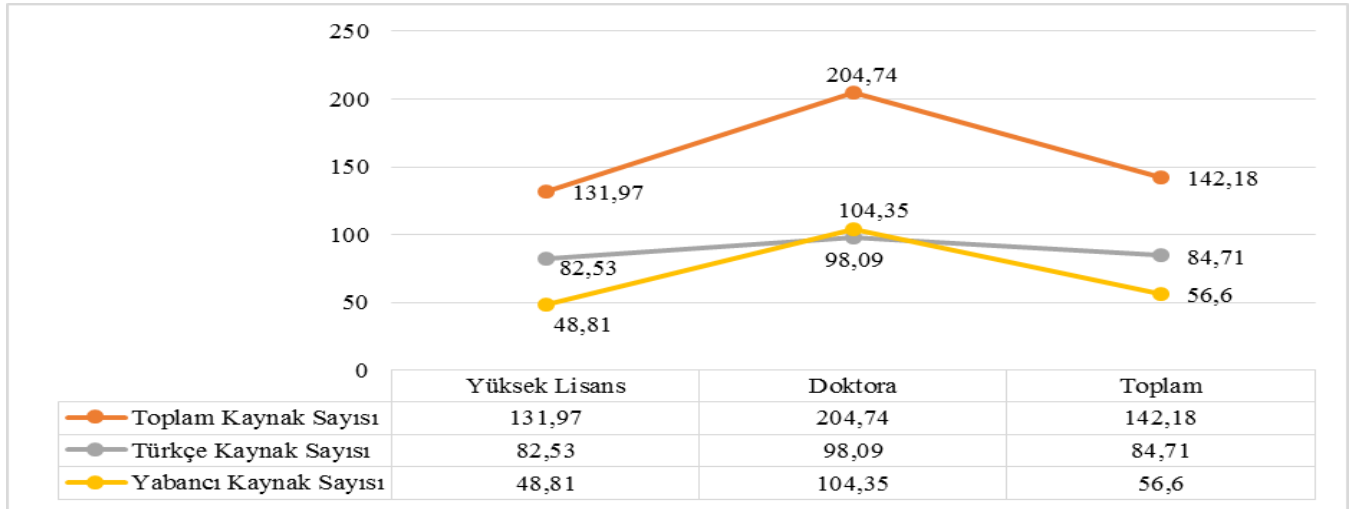
Lisansüstü tezlerde sayfa sayısı da danışman ve öğrenciler tarafından önem verilen parametrelerden biri olabilmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada da tezlerin türüne göre sayfa sayıları da değerlendirilmiştir. Bu araştırmada incelenen yüksek lisans tezlerinin en az 60 sayfa, en fazla 380 sayfa ve ortalama sayfa sayısının yaklaşık 139 olduğu dikkat çekmektedir. Doktora tezlerinin ise en az 110 sayfa, en fazla 428 sayfa ve ortalama sayfa sayısının yaklaşık 223 sayfa olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla doktora tezlerinin sayfa sayısının yüksek lisans tezlerine göre önemli düzeyde fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Benimsenen yöntemlere göre sayfa sayılarında farklılık gösterdiği de düşünülebilir. Söz gelimi, bu araştırma bulguları; nicel yöntemleri kullanan tezlerin yaklaşık ortalama 146 sayfa olduğunu, nitel yöntemleri kullanan tezlerin yaklaşık ortalama 161 sayfa olduğunu ve tezde karma yöntem kullanan araştırmaların yaklaşık ortalama 178 sayfa olduğunu göstermektedir. Özetle nicel yöntemi benimseyen lisansüstü tezlerin, nitel ve karma yöntemi kullanan lisansüstü tezlere göre ortalama sayfa sayısının nispeten daha az olduğu söylenebilir. Danışmanların unvanlarına göre lisansüstü öğrencilerin tezlerinin sayfa sayılarının değişip değişmediği incelenmiş ve doktor öğretim üyesi olan danışmanların yazdırdıkları tezlerin ortalama sayfa sayısının (yaklaşık 140 sayfa) profesör doktor (yaklaşık 159 sayfa) ve doçent doktor (yaklaşık 159 sayfa) danışmanların yazdırdıkları tezlerin ortalama sayfa sayısına göre nispeten daha az olduğu saptanmıştır.

Lisansüstü tezlerin ilgili alanyazına hâkim olabilmesi için o alanda yazılan daha önceki araştırmaları incelemesi gerekmektedir. Bu nedenle lisansüstü tezlerde elde edilen bulguları ve bilgileri desteklemek veya reddetmek için kaynak gösterimi yapılmaktadır. Bu kaynaklar (a) yabancı kaynaklar ve Türkçe kaynaklar ve (b) dergi makalesi, kitap/kitap bölümü, bildiri, tez, internet kaynağı gibi farklı türlere göre sınıflandırılabilir. Ancak lisansüstü tezlerde kullanılan kaynak sayılarının fazla olması ve bu kaynakların tasnif edilmesinin zor olması gibi nedenlerden dolayı

birçok çalışmada incelenmediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise kaynak sayılarına ve türlerine göre birtakım değerlendirmeler yapılmak istenmiştir.

Bu çalışmada incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan kaynakların dili incelendiğinde ortalama toplam kaynak sayısının yaklaşık 142 olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 3). Ek olarak lisansüstü tezlerde kullanılan ortalama Türkçe kaynak sayısının yaklaşık 85 olduğu ve ortalama yabancı kaynak sayısının yaklaşık 57 olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca tezin türüne göre de kullanılan kaynakların dilleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda yüksek lisans tezlerinde kullanılan toplam ortalama kaynak sayısının yaklaşık 132 olduğu, bu kaynakların ortalama yaklaşık 83'ünün Türkçe kaynaklar olduğu ve ortalama yaklaşık 49'unun yabancı kaynaklar olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, yüksek lisans tezlerinde kullanılan Türkçe kaynakların yabancı kaynaklara göre oldukça fazla olduğu söylenebilir. Ek olarak doktora tezlerinde kullanılan ortalama kaynak sayısının yaklaşık 205 olduğu ve bu kaynakların ortalama yaklaşık 99'unun Türkçe kaynaklar olduğu, ortalama yaklaşık 105'inin ise yabancı kaynaklar olduğu sonucu elde edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde doktora tezlerinde kullanılan yabancı kaynak sayısının Türkçe kaynak sayısının üzerinde olduğu ve doktora tezlerinde kullanılan ortalama kaynak sayısının yüksek lisans tezlerinde kullanılan ortalama kaynak sayısına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu, doktora tezine ayrılan normal süre ile yüksek lisans tezine ayrılan normal sürenin arasındaki fark ile açıklamak da mümkün görülmektedir.

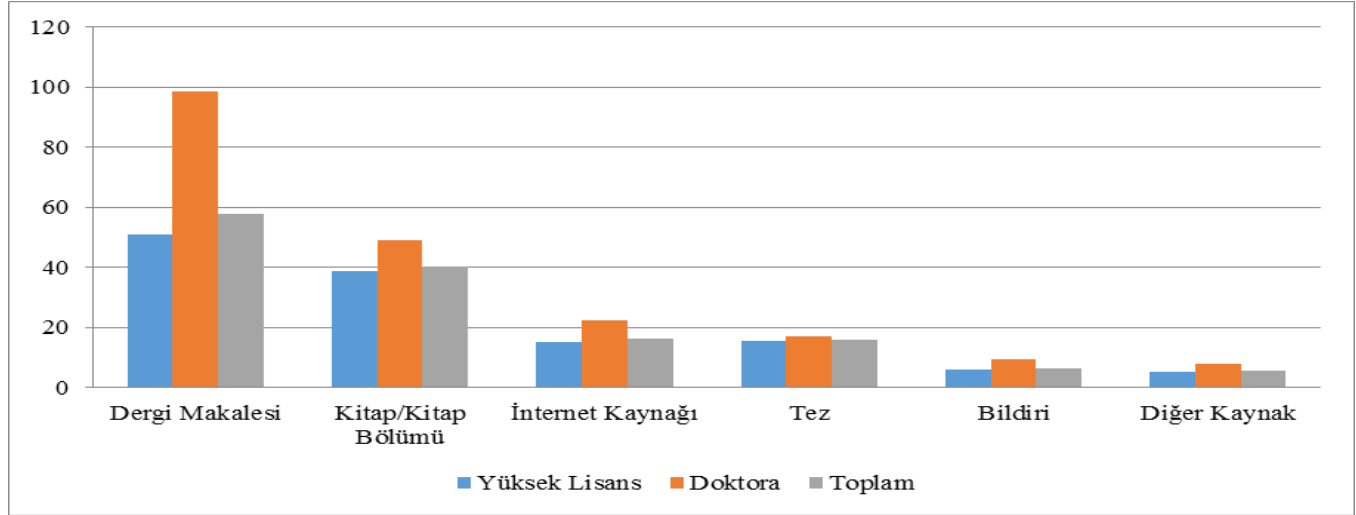
Şekil 3. Tez Türüne Göre Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Kaynak Dillerinin Dağılımı

Bu araştırma kapsamında incelenen hususlardan biri de lisansüstü tezlerde kullanılan kaynakların türleridir. Bu inceleme, belirli bir alanda yazılmış olan tezlerin daha çok hangi tür kaynaklardan yararlandığı konusunda araştırmacılara bilgi verebilecektir. Bu incelemeye yönelik bulgular Şekil 4'te sunulmaktadır. Bu bağlamda tezlerde dergi makalesi kaynağının kullanım düzeyinin yüksek lisans tezlerinde ortalama yaklaşık 51 iken doktora tezlerinde bu düzeyin ortalama yaklaşık 98 olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan kitap/kitap bölümü kaynaklarına göre değerlendirme yapıldığında ise doktora tezlerinde kullanılan ortalama kaynak sayısının yaklaşık 49 olduğu görülürken yüksek lisans tezlerinin de bu sayının ortalama yaklaşık 39 olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla doktora tezlerinde çok daha fazla dergi makalesi ve daha fazla kitap/kitap bölümü kaynağı kullanıldığı yüksek

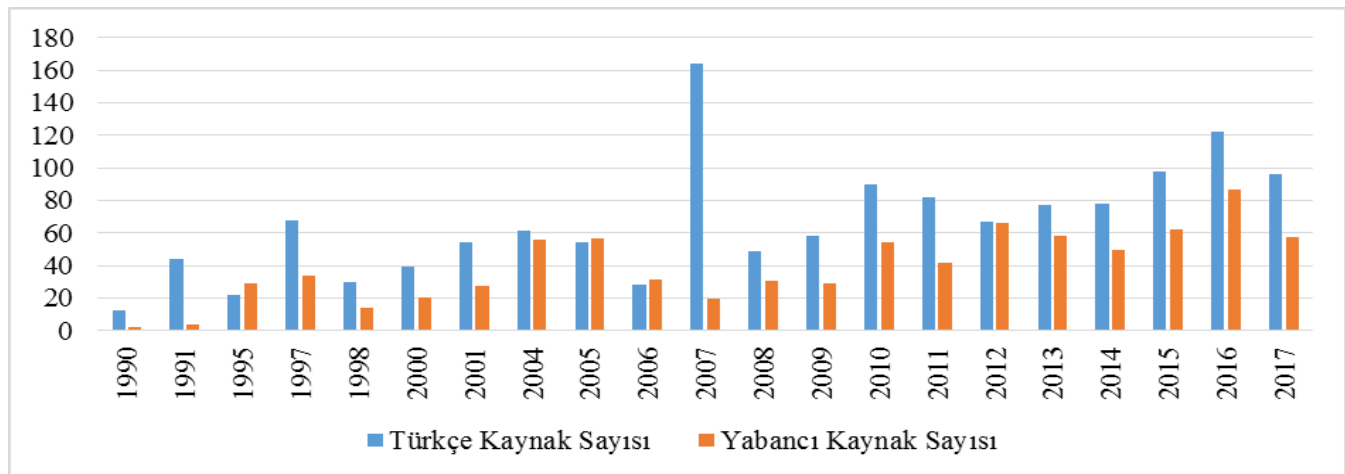
lisans tezlerinde ise kullanılan kitap/kitap bölümü kaynak kullanımının da doktora tezlerine yakın olduğu belirtilebilir. Öte yandan tezlerde kullanılan internet kaynağı, tez, bildiri sayısı ve diğer kaynak sayısı değerlendirmelerine göre yüksek lisans ve doktora tezlerinin arasında çok fazla fark olmadığı ve kullanılan dergi makalesi ile kitap/kitap bölümü kaynak sayısına göre çok daha az kullanıldığı elde edilen bulgular arasındadır.

Şekil 4. Tez Türüne Göre Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Kaynakların Türlerinin Dağılımı

Yıllar ilerledikçe kaynaklara erişimin daha kolaylaştığı ve artık dijital ortamda birçok kaynağa ulaşımın yaygınlaştığı bilinmektedir. Bu çalışmada da lisansüstü tezlerde kullanılan Türkçe ve yabancı kaynak sayılarının yıllara göre değişip değişmediğini incelemek için kullanılan ortalama kaynak sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 5'te gösterilmektedir. Şekil 5 incelendiğinde 1995, 2005 ve 2006 yılları hariç kullanılan ortalama kaynak sayılarına göre Türkçe kaynakların yabancı kaynaklara göre oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, bu alanda yazılan lisansüstü tezlerin yıllar itibariyle Türkçe kaynakları daha fazla kullandığı ve benzer şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu durum, bu alanda yazılan tez yazarlarının yabancı dil hâkimiyeti ile de ilişkilendirilebilir.

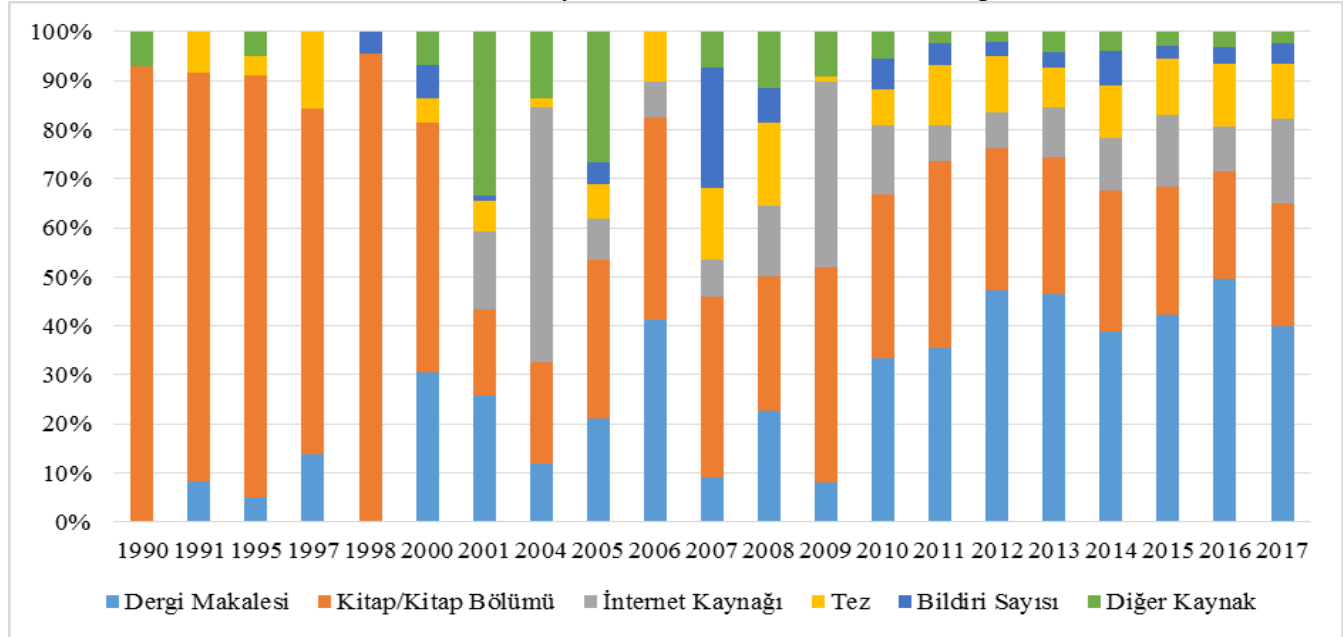
Şekil 5. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Kaynakların Dillerinin Yıllara Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerde genellikle dergi makaleleri, kitap/kitap bölümleri, bildirimler, tezler ve internet siteleri gibi birtakım yayınlar kaynak olarak gösterilebilir. Bu kaynaklar, lisansüstü tez yazarının belirli bir konu üzerinde

hakimiyetini ve ilgili literatürü inceleme seviyesini göstermektedir. Kullanılan kaynakların erişiminin yıldan yıla daha da genişlemesi, farklı kaynaklara atıf göstermenin de yolunu açmıştır. Bu araştırmada incelenen tezlerde kullanılan kaynak türlerinin yıllara göre dağılımı Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Kaynak Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 6 incelendiğinde 1990 yılından 2018 yılına kadar kullanılan kitap/kitap bölümü kaynaklarında azalış yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada incelenen 1990-2000 yılları arası yazılan tezlerde kullanılan dergi makalesi sayısının oldukça az olduğu da dikkat çekmektedir. 2000 yılından sonra ise kullanılan dergi makale sayısında gözle görülür bir şekilde artış yaşandığı da tespit edilmiştir. Bu durumun, bu yıllardan sonra gelişen bilgisayar teknolojisi ile ilişkili olduğu da düşünülebilir. Çünkü bu yıllardan sonra Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanımında önemli düzeyde artış yaşanmış ve elbette bunun yansımaları akademide de karşılık bulmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yıllarda yiyecek ve içecek alanının akademik bir disiplin olma yolunda hızla ilerlediğini söylemek mümkün görülmektedir (Maberly ve Reid, 2014; Çalışkan ve Yılmaz, 2016). Benzer şekilde Hegarty (2009) 1996-2007 yılları arasında yiyecek ve içecek ile ilgili çok sayıda araştırmanın yayınlandığını dile getirmektedir. Uluslararası yazında gözlemlenen bu gelişme, ulusal yazında da karşılık bulmuş ve bu yıllardan sonra konusu ve/ya araştırma alanı yiyecek ve içecek olan makaleler, kitaplar, bildiriler ve tezlerde gözle görülür bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Yiyecek ve içecek hizmetinin de turizm alanında oldukça fazla kullanılmasından dolayı bu iki araştırma alanı birlikte oldukça fazla araştırmada ilişkilendirilmiştir. Söz gelimi Ülker (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada turizmde yiyecek ve içecek deneyimi üzerine gerçekleştirilen araştırmaların son yıllarda artış gösterdiği belirtilmektedir. Özel ve Kozak (2012) ise turizm alanında bibliyometrik analiz çalışmalarının giderek arttığına dikkat çekmektedir. Buna rağmen yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezleri inceleyen yok denecek kadar az sayıda (Aydın, 2017; Sünnetçioğlu vd., 2017; Ayaz ve Türkmen, 2018) çalışma bulunduğu ve bu çalışmalarda tezlere anahtar sözcükler yardımıyla ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durumun, turizm

anabilim dallarındaki yiyecek-içecek ilişkili tüm tezlerin incelenmesine engel teşkil ettiği düşünülebilir. Tüm bu yorumlar ışığında, bu çalışmada 1990-2018 yılları arasında turizm ile ilgili anabilim dallarında yazılan ve yayımlanan yiyecek ve içecek ilişkili lisansüstü tezlerin belirli parametreler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile yiyecek ve içecek ile turizmi ilişkilendiren lisansüstü tezlerin gelişim süreci ve sorunlarını değerlendirme imkânı sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada turizm ile ilgili anabilim dallarında yazılmış olan lisansüstü tezlerin 2007 yılından sonra giderek artış gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde Sünnetçioğlu vd. (2017); Aydın (2017); Ayaz ve Türkmen (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin yıllar itibari ile artış gösterdiği tespit edilmiştir. Güzeller ve Çeliker'in (2017) çalışmasında ise yiyecek ve içecek alanında yazılan makaleler incelenmiş ve 2011-2017 yılları arasında yazılan makale sayısının diğer dönemlere göre neredeyse iki kat fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan turizm kongrelerinde yiyecek ve içecek ile ilgili sunulan bildirimlerde de 2009'dan 2015 yılına dek artış yaşandığı saptanmıştır (Yılmaz, 2017b). Bu bağlamda alanyazındaki ilgili çalışmaların bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu ve incelenen alanın hem tez, hem makale hem de sunulan bildirim anlamında son on yıllık süreçte önemli bir ivme kazandığı söylenebilir. Bu durumun bir nedeni yıllar itibariyle farklı üniversitelerde açılan gastronomi ve mutfak sanatları anabilim dalları ve yiyecek ve içecek işletmeciliği bölümleri ile araştırma ve araştırmacı sayısının da artış göstermesi olabilir.

İncelenen tezlerin çoğunlukla yüksek lisans (%86) tezi olduğu ve genellikle sosyal bilimler enstitüleri (%87,8) bünyesinde yazıldığı tespit edilmiştir. İncelenen tezlerinin çoğunun yüksek lisans tezi olması, yıllara göre yayınlanan tezlerin artış oranları ve alanın yeni bir alan olması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Söz gelimi Sünnetçioğlu vd. (2017) ve Ayaz ve Türkmen (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da yüksek lisans düzeyinde incelenen tezlerin fazla olduğu dikkat çekmektedir. Buradan hareketle turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili tez yazarlarının mevcut durumda yüksek lisans tezlerini tamamladıkları ve bu araştırmacıların doktora tezlerini de bu alanda yazabileceği belirtilmelidir. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda bu alanda gerçekleştirilen doktora tezlerinin artacağı düşünülmektedir. İncelenen tezlerin yazıldığı anabilim dallarına yazıldığına bakıldığında 105'inin turizm işletmeciliği ve 87'sinin turizm işletmeciliği ve otelcilik anabilim dallarında yazıldığı görülmektedir. Bu durumda turizmde yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü eğitim almak isteyen öğrencilere bu anabilim dallarının bulunduğu üniversiteleri tercih etmeleri de önerilebilir. Ancak anabilim dalı isimleri farklı olsa da verilen eğitimin benzer olduğu da unutulmamalıdır.

Hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin neredeyse tamamının görgül araştırma yaklaşımını benimsediği bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle, kavramsal lisansüstü tezlere çok rastlanılmadığı ve ileride yapılacak olan birtakım tezlerde kavramsal yaklaşımın kullanılmasının da önemli olabileceği belirtilebilir. Yılmaz (2017a) da turizm alanyazınında yapılan araştırmaların görgül araştırma yaklaşımını daha çok benimsediğini belirtmektedir. Ayrıca bu çalışmada, tezlerde en çok nicel yöntem (%67,7) ve nitel yöntemin (25) kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, Sünnetçioğlu vd. (2017); Aydın (2017) ve Ayaz ve Türkmen'in (2017) çalışmalarıyla da benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu alanda gerçekleştirilen tez çalışmalarında nitel araştırma yönteminin de popüler olduğu dile getirilebilir. Diğer taraftan nicel yöntemlerin daha çok yüksek lisans ve nitel ile karma yöntemlerin de

daha çok doktora tezlerinde görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda, doktora tezlerinde daha derinlemesine araştırma yapmak için tez yazarlarının nitel veya karma yöntemi tercih ettiği belirtilebilir. Söz gelimi Gaur, Herjanto ve Makkar (2014) da bir araştırmada tek bir yöntemin kullanılmasının konunun incelenmesinde tamamen doğru sonuçlara ulaşmada sıkıntı yaratacağını belirtmektedir. Bu nedenle, yüksek lisans ve doktora tezi yazacak olan bireylere tezlerinde nitel ve karma yöntemin de kullanılmasının iyi sonuçlar doğuracağı söylenebilir.

Lisansüstü tezlerin sayfa sayıları da bu araştırmada kullanılan bir diğer parametredir. Bu araştırmada incelenen yüksek lisans tezlerinin ortalama 139 sayfa ve doktora tezlerinin ortalama 223 sayfa olduğu tespit edilmiştir. Doktora tezi için belirlenen yasal zamanlamanın yüksek lisans tezinin yasal zamanlamasına göre bir kat daha fazla olduğu düşünüldüğünde bu bulgu kabul edilebilir seviyededir. Benzer şekilde Sünnetçiöğlü vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da benzer sayfa ortalamaları bulunmuştur. Öte yandan nicel yöntemleri kullanan tezlerin ortalama 146 sayfa olduğu, nitel yöntemi kullanan tezlerin ortalama 161 sayfa olduğu ve karma yöntemi kullanan tezlerin ortalama 178 sayfa olduğu bu araştırmanın bulguları tarafından destek bulabilmiştir. Nitel ve karma yöntemi kullanan araştırmalarda görüşme/mülakat yapılacak kişilerin görüşlerinin bir kısmının aktarıldığı düşünüldüğünde bu farkın bu durumdan kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Özellikle çok sayfa olduklarından dolayı lisansüstü tezleri incelemeye öncelikle özet bölümünün okunarak başlanması önerilmektedir. Bu nedenle, tez yazarları araştırmalarının tamamını yansıtabilecek bir özet hazırlayıp tezlerinin ön sayfalarına koymalıdır. Bu araştırmada da tezlerin özet bölümlerinde amaç, önem ve bulgu gibi unsurların yer verilip verilmediği incelenmiştir. Yüksek lisans (%86,5) ve doktora (%91,3) tezlerinin önemli bir kısmında araştırmanın amacına yer verildiği ancak araştırmanın yöntemi hakkında bilgilerin hem yüksek lisans (%70,9) hem de doktora (%60,9) tezlerinde amaca göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Bu iki bulgu Tayfun vd. (2016) tarafından Gazi Üniversitesi'ndeki turizm alanında yazılan lisansüstü tezlerin incelendiği araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan yüksek lisans tezlerinin %72,3'ünde özet bölümünde araştırmanın en az bir bulgusuna yer verildiği görülürken doktora tezlerinin %87'sinin özet bölümünde araştırmanın en az bir bulgusuna yer verildiği anlaşılmıştır. Buradan hareketle ileride yazılacak lisansüstü tezlere özet bölümünde yöntem ve araştırmanın temel bulgularına yer vermeleri önerilebilir.

Lisansüstü tezlerde kullandıkları veri toplama teknikleri, verilerin toplandıkları kitle ve verilerin toplandıkları şehirler de ileride tez yazacak olan bireylere önemli bilgiler sunabilir. Bu parametrelerin incelendiği bu araştırmada yüksek lisans (%68,8) ve doktora (%73,9) tezlerinde en çok anket tekniğinin kullanıldığı ve bunu görüşme ve ikincil verilerin izlediği söylenebilir. Sünnetçiöğlü vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da tezlerde en çok anket tekniğinden yararlanıldığı üzerinde durulmuştur. Verilerin toplandığı kitlelere göre değerlendirme yapıldığında ise tezlerin çoğunda turistlerin (%21,3) ve şeflerin (%14) örneklem olarak seçildiği tespit edilmiştir. Bu durumun temelinde turistlerin daha kolay ulaşılabilir bir örneklem grubu olması ve araştırmacılar açısından da katlanılan maliyeti azaltması olduğu düşünülmektedir. Şeflerin de son yıllarda tezlerin örneklemelerinde oldukça fazla yer aldığı göz ardı edilmemelidir. Son olarak verilerin toplandığı şehir bazında verilerin %22'sinin birden çok ilde, %12,8'inin Antalya'da ve %10,4'ünün İstanbul'da toplandığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda incelenen tez çalışmalarının birden çok ilden veri toplayarak verilerini karşılaştırma imkânı buldukları, yiyecek ve içecek ile

ilgili anabilim dalı ve araştırmacı sayısının fazla olması nedeniyle Antalya’da veri topladıkları ve turistlere en kolay ulaşılabilir yer olması nedeniyle İstanbul’da veri topladıkları düşünülmektedir.

Tezlerde kullanılan kaynak sayıları da araştırmaların niteliğini gösteren bir diğer unsur olarak görülmektedir. Tayfun vd. (2016) ise bibliyometrik çalışmalarda kaynak sayısına göre araştırmaların sınıflandırılmasının fayda sağlayacağını belirtmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmada incelenen yüksek lisans tezlerinin ortalama kaynak sayısının 132 olduğu ve bu kaynakların ortalama 83’ünün Türkçe ve 49’unun yabancı kaynaklar olduğu dikkat çekmektedir. Doktora tezlerinde ise kullanılan ortalama toplam kaynak sayısının 205 olduğu, bu kaynakların ortalama 99’unun Türkçe kaynaklar olduğu ve ortalama 105’inin yabancı kaynaklar olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, yüksek lisans tezlerinde oldukça fazla Türkçe kaynak kullanıldığı buna rağmen doktora tezlerinde kullanılan yabancı kaynak sayısının Türkçe kaynak sayılarına göre nispeten daha fazla olduğu belirtilebilir. Tezlerde kullanılan kaynakların türleri incelendiğinde ise doktora tezlerinde ortalama 98 dergi makalesi kaynağından yararlandığı buna rağmen yüksek lisans tezlerinin ortalama 51 dergi makalesini kaynak gösterdiği görülmektedir. Öte yandan 2006 yılından sonra yazılan tezlerde yabancı kaynak kullanımının Türkçe kaynak kullanımına göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, yıllar geçtikçe kaynaklara erişimin daha da kolaylaşması ile açıklanabilir. Benzer şekilde 1990 yılından 2018 yılına kadar tezlerde kullanılan kitap/kitap bölümü kaynaklarında azalma görülürken özellikle 2000 yılından sonra dergi makalesine kaynakçada yer verilmesinin oldukça arttığı saptanmıştır. Lisansüstü tezlerde kaynakça dağılımını inceleyen bir araştırmaya rastlanılmadığından dolayı bu araştırma bulguları, diğer araştırma bulguları ile karşılaştırılamamıştır.

Bu çalışmada hem lisansüstü eğitim yapmayı isteyen öğrencilere hem de ilgili alanyazına önemli katkılar sunulduğu düşünülmektedir. Söz gelimi bu araştırmada turizm ile ilgili anabilim dallarında yazılan yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerde hangi veri toplama aracının, hangi kitleden daha fazla veri toplandığının, hangi üniversitelerde daha fazla tez yazdırıldığı, tez türüne göre hangi araştırma yaklaşımlarının daha fazla benimsendiğinin, tezlerin özet bölümünde hangi unsurlara ne kadar yer verildiğinin ve tezlerde hangi tür kaynaklara ne kadar yer verdiklerinin hakkında bilgiler sunulmaktadır. Öte yandan turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili tezleri kullanılan kaynak sayıları ile birlikte derinlemesine inceleyen yok denecek kadar az çalışmanın olması nedeniyle bu araştırmanın önem arz edeceği düşünülmektedir. Araştırmada belirtilmesi gereken en önemli sınırlılık, araştırmada sadece YÖKTEZ’de bulunan ve erişime açık olan tezlerin incelemeye alınmasıdır. Son olarak ileriki araştırmalara, bu araştırmalarda kullanılan parametreleri de kullanarak farklı alanlardaki kitapları, makaleleri, tezleri ve bildirimleri incelemeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Al, U. (2008). Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.

Al, U., & Coştur, R. (2007). Türk Psikoloji Dergisi'nin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 142-163.

- Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi kütüphanecilik bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.
- Alkan, G. (2014). Türkiye'de muhasebe alanında yapılan lisansüstü tez çalışmaları üzerine bir araştırma (1984-2012), *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 61, 41-52.
- Altaş, A. (2017). Türkçe'ye tercüme edilen gastronomi kitaplarının bibliyometrik analizi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 103-117.
- Altınpulluk, H. (2018). Türkiye'de artırılmış gerçeklikle ilgili hazırlanan tezlerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 248-272.
- Arıca, R. (2014). Seyahat işletmeciliği literatürünün gelişim süreci: Türkiye'de hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarının bibliyometrik olarak incelenmesi. VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiriler Kitabı, Aydın: Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi ve Dokuz Eylül Üniversitesi, 446-462.
- Armutlu, C., & Arı, G. S. (2010). Yönetim modalarının yüksek lisans ve doktora tezlerine yansımaları: bibliyometrik bir analiz. *METU Studies in Development*, 37(1), 1-23.
- Ayaz, N., & Türkmen, B. M. (2018). Yöresel yiyecekleri konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 2(1), 22-38.
- Aydın, B. (2017). Yükseköğretim kurulu tez merkezinde (YÖKTEZ) yiyecek içecek işletmeciliği alanında kayıtlı bulunan tezlerin bibliyometrik analizi. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 23-38.
- Beşel, F. (2017). Türkiye'de maliye alanında yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (2003-2017), *International Journal of Public Finance*, 2(1), 27-62.
- Borgman, C. L., & Furner, J. (2002). Scholarly communication and bibliometrics. *Annual Review Of Information Science And Technology*, 36(1), 1-53.
- Broadus, R. (1987). Toward a definition of "bibliometrics". *Scientometrics*, 12(5-6), 373-379.
- Civelek Oruç, M., & Türkay, O. (2017). Turizmi konu alan lisansüstü çalışmalarının bibliyometrik analizi, International West Asia Congress of Tourism (Iwact'17).
- Coşkun, H. E., & Tabak, A. (2017). Örgütsel davranış çalıştığımızda aslında ne çalışıyoruz? Türkiye'de yapılan lisansüstü tezler üzerinden bir değerlendirme. *İş ve İnsan Dergisi*, 4(2), 1-1.
- Çakıcı, A. C., Yıldırım, O., & Karacaoğlu, S. (2013). Ulusal turizm kongreleri bildirilerinin bibliyometrik profili. 14.Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi, 1429-1447.
- Çalışkan O., & Yılmaz G. (2016). *Gastronomy and tourism*. Avcıkurt, C., Dinu, M. S., Hacıoğlu, N., Efe, R., Soykan, A., & Tetik, N. (Ed), Global issues and trends in tourism içinde (ss.33-50). St. Kliment Ohridski University Press, Sofia.

- Demirbulat, Ö. G., & Tetik Dinç, N. (2017). Sürdürülebilir Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20-30.
- Evren, S., & Kozak, N. (2012). Türkiye’de 2000-2010 yılları arasında yayınlanan turizm konulu makalelerin bibliyometrik analizi. VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Antalya: Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi ve Gazi Üniversitesi, 250-266.
- Gaur, S. S., Herjanto, H., & Makkar, M. (2014). Review of emotions research in marketing, 2002–2013. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 21(6), 917-923.
- Güçlü Nergiz, H. (2014). Türkiye’de lisansüstü turizm tezlerinin bibliyometrik profili (1990-2013). VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiriler Kitabı, Aydın: Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi ve Dokuz Eylül Üniversitesi, 212-221.
- Gül, İ., Yeşiltaş, A., & Keklik, B. (2015). Sağlık yönetimi lisansüstü programlarında yapılan tezlerin profili. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 231-244.
- Güzeller, C. O., & Çeliker, N. (2017). Geçmişten günümüze gastronomi bilimi: bibliyometrik bir analiz. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(Special Issue 2), 88-102.
- Hall, C. M. (2011). Publish or perish? bibliometric analysis, journal ranking and the assesment of research quality in tourism. *Tourism Management*, 32(1), 16-27.
- Hall, C. M., & Sharples, L. (2003). *The consumption of experiences or the experience of consumption? An introduction to the tourism of taste*. C. M. Hall, L. Sharples, R. Mitchell, N. Macionis ve B. Cambourne (Ed.), Food tourism around the world: development, management and markets içinde (ss. 1-24). Routledge.
- Hegarty, J. A. (2009). How might gastronomy be a suitable discipline for testing the validity of different modern and postmodern claims about what may be called avant-garde?. *Journal of Culinary Science & Technology*, 7, 1-18.
- İçöz, O., & Kozak, N. (1999). Turizm işletmeciliği dergisi'nin turizm literatürüne katkısı hakkında bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 9-17.
- İnce, M., Gül, H., & Bozyiğit, S. (2017). Türkiye'de turizm pazarlaması konusunda yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: 1990-2016. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 113-130.
- İnceoğlu, Ç. (2014). Türkiye’de sinemayı konu alan doktora tezleri üzerine bibliyometrik bir çözümleme. *İleti-ş-im*, 21(1), 31-50.
- Kozak, N. (1994). Anatolia Dergisi'nde yayınlanan yazılar üzerine bir inceleme. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 22-33.
- Kozak, N. (1995). Türkiye'de yayınlanan turizm konulu makaleler üzerine bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 62-72.

- Kozak, N. (2001). Türkiye'de turizm pazarlaması literatürünün gelişim süreci: 1972-1999 yılları arasında hazırlanmış lisansüstü tez çalışmaları üzerine biyo-bibliyografik bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33
- Law, R., & Cheung, P. (2008). An analysis of publications in leading tourism journals and its implications. *Journal of China Tourism Research*, 4(1), 78-97.
- Maberly, C., & Reid, D. (2014). Gastronomy: an approach to studying food. *Nutrition And Food Science*, 44(4), 272-278.
- Mendeş Pekdemir, I., Erdoğan, U., Şen, Y., & Yeke, S. (2015). "Yönetim ve organizasyon" alanında bir bilim dalında 2004-2015 yılları arasında yönetilmiş lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 26(79), 20-56.
- Özel, Ç. H., & Kozak, N. (2012). Turizm pazarlaması alanının bibliyometrik profili (2000-2010) ve bir atıf analizi çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715- 733.
- Quan, S., & Wang, N. (2004). Towards a structural model of the tourist experience: an illustration from food experiences in tourism. *Tourism Management*, 25(3), 297-305.
- Santich, B. (2004). The study of gastronomy and its relevance to hospitality education and training. *International Journal of Hospitality Management*, 23(1), 15-24.
- Sünnetçioğlu, A., Yalçınkaya, P., Olcay, M., & Okan, Ş. (2017). Turizm alanında yazılmış olan gastronomiye ilişkin tezlerin bibliyometrik profili. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(Special Issue 2), 345-354.
- Şakar, G. D., & Cerit, A. G. (2013), Uluslararası alan indekslerinde türkiye pazarlama yazını: bibliyometrik analizler ve nitel bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 37-62.
- Tayfun, A., Küçükergin, F. N., Aysen, E., Eren, A., & Özekici, Y. K. (2016). Turizm alanında yazılan lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1(1), 50-69.
- Tekin, Ö. A. (2016). Türkiye'deki lisansüstü turizm tezlerinde odaklanılan konular: 1984-2015. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 175-187.
- Temizkan, S. P., Çiçek, D., & Özdemir, C. (2015). Sağlık turizmi konusunda yayınlanan makalelerin bibliyometrik profili. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 394-415.
- Turan, A. (2014). Turizm konulu yüksek lisans tezlerinin bibliyometrik özellikleri (1984-2013). VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiriler Kitabı, Aydın: Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi ve Dokuz Eylül Üniversitesi, 3-15.
- Ülker, M. (2017). Mutfakta çalışan şeflerin yiyecek üretiminde yerel ürün kullanımları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Kayseri.

- Ülker, M., & Kılıçhan, R. (2017). Gastronomi ve mutfak sanatları alanındaki akademisyenlerin örgütsel bağlılıklarının iş tatminleri üzerindeki etkisi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 13-30.
- Yılmaz, G. (2017a). Restoranlarda bahşiş ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- Yılmaz, G. (2017b). Ulusal turizm kongrelerinde gastronomi ve mutfak sanatları alanı ile ilgili yayınlanan bildiriler üzerine bir araştırma. *Turizm & Araştırma Dergisi*, 6(1), 1-21.
- YÖKTEZ (2017). Yükseköğretim kurulu başkanlığı tez merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp> (Erişim Tarihi: 21.11.2017).

Bibliometric Analysis of Postgraduate Theses about Food and Beverage in the Field of Tourism

Ahmet TAYFUN

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management

Mustafa ÜLKER

Erciyes University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management

Yusuf GÖKÇE

Bingöl University, Vocational School of Social Sciences, Department of Hotel, Restaurant and Catering Service

Engin TENGİLİMOĞLU

Selçuk University, Beyşehir Ali Akkanat Faculty of Tourism, Department of Tourism Management

Çağrı SÜRÜCÜ

Bartın University, Bartın Vocational School, Department of Tourism and Hospitality Management

Mehmet DURMAZ

Akdeniz University, Finike Vocational School, Department of Hotel, Restaurant and Catering Service

Extensive Summary

Universities are one of the most important institutions that enable the production of scientific knowledge and the development of the society. The postgraduate education given by the universities is a training program that enables students to specialize in a discipline of their interest with a masters or doctorate education (Beşel, 2017). The growing interest in the world to the food and beverage discipline has led to an increase in the number of

postgraduate students moving to this area. Similarly, the number of food and beverage related departments, academicians, students and postgraduate theses have also shown an increase in Turkey.

The studies showing the performance of a certain field through to the examination of the researches in the field are called as bibliometric studies (Low and Cheung, 2008). For this reason, bibliometric researches are considered important as they present both qualitative and quantitative evaluation of related studies. By means of bibliometric researches, it is possible to have information about scientific publishing policies of a country (Al, 2008), publication performances of researchers and institutions (Şakar and Cerit, 2013), and research topics. In brief, in this study it is aimed to investigate bibliometric profile of postgraduate theses related food and beverage written in tourism related department between the year of 1990 and 2018.

Conceptual Framework

Table 1 shows that numerous parameters were used in bibliometric studies examining graduate theses. As can be seen in Table 1, researchers have studied many postgraduate theses in different fields. It has been understood that the parameters used in the bibliometric analysis studies about the postgraduate theses have been increasing year by year, especially the studies examining postgraduate theses in the last four years have become very popular and the graduate theses in the field of tourism have been investigated in quite a lot of research (Temizkan et al., 2015).

It should be noted that as it can be carried out in all fields that have a certain background, there are studies examining books, articles, papers, theses about food and beverage. Researches that investigate bibliometric studies on food and beverage in the national literature are shown in Table 2.

It is remarkable that publication year, research subject and research approach parameters are most of the popular parameters considered in studies examining food and beverage field via bibliometric analysis. Nevertheless, there were no findings about the references used in the theses in these studies. On the other hand, it can be stated that researches which analyze theses by keywords may cause several related thesis to be ignored. In this study, it is thought that this gap will be filled by examining all departments related to tourism as well as examining the references used in theses.

Methodology

In this research, descriptive statistical analyzes have been used and bibliometric profiles of food and beverage related theses were tried to be shown by using frequency and percentage values specific to the parameters used. The parameters used for examining the bibliometric profile of the 164 postgraduate theses are (a) parameters related to the thesis; the type of thesis, the year of thesis, the university in which it is written, the institute in which it is written, the research approach used, the method used, the data collection technique, the population of the data, the province where the data is collected, the average number of pages (b) parameters related to the thesis author and advisor; gender of the author of the thesis, gender of the advisor, title of the advisor, and (c) parameters related to

the references used; the total number of references, the number of Turkish references, the number of foreign references, and the type of references used.

Discussion and Conclusion

It is possible to say that the field of food and beverage is rapidly growing towards becoming an academic discipline in recent years. Similarly, Hegarty (2009) notes that between 1996 and 2007, a large number of research on food and beverage has been published. This development, which is seen in the international literature, has also been experienced in the national literature and there has been a considerable increase in the number of articles, books, papers and theses that are about food and beverage since these years. Due to the fact that food and beverage service is very important for tourism field, these two research areas have been associated with each other in a lot of research. In a similar research conducted by Ülker (2017), it was stated that research on food and beverage experience in tourism has increased in recent years. Özel and Kozak (2012) point out that bibliometric analysis studies in the field of tourism are showing an increase. Nevertheless, it was found that there are very few studies examining graduate theses related to food and beverage by bibliometric analysis (Aydm, 2017; Sünnetçioğlu et al., 2017; Ayaz and Türkmen, 2018) and these few studies reached the theses via key words. This can be considered as an obstacle to examine all theses related to food and beverage in tourism related departments. In light of all the facts mentioned above, in this study it is aimed to examine the graduate theses related to food and beverage in the field of tourism written between the years of 1990 and 2018 within the framework of certain parameters. It is thought that this study will provide opportunities to evaluate the development process and problems of postgraduate theses that are related to food and beverage in the field of tourism.

It was determined that most of the examined theses were master's theses (86%) and generally written in social sciences institutes (87,5%). When examining the departments of the writers of the theses, it is seen that 105 are in tourism management and 87 are in tourism and hotel management department. Moreover, it was determined that quantitative method (67,7%) and qualitative method (25) were used mostly in the theses examined. It was also figured out that the average number of page of masters' theses is 139, while the average number of page of doctoral theses is 223. In this study, it was examined whether the aim, importance and findings are included in the abstract sections of theses. It has been found that most of the postgraduate theses (86.5%) and doctoral theses (91.3%) have included the purpose of the research. However, it has been determined that information about the method of the research has been given less in the thesis of both masters (70.9%) and doctorate theses (60.9%). On the other hand, 72.3% of the master's theses had at least one finding of the research in the abstract section, while that at least one finding of the research has been included in the abstract of 87% of doctoral theses.

It can be said that the survey technique has been used mostly in master (68.8%) and doctoral theses (73.9%), which is followed by interview and secondary data. Evaluating the theses according to the population the data collected, it has been determined that tourists (21.3%) and chiefs (14%) were selected as population mostly. Finally, 22% of the data has been collected in more than one region, 12,8% in Antalya and 10,4% in Istanbul.

It is noteworthy that the average number of references used in the master thesis being evaluated in this study is approximately 132 and that approximately 83 of these references are Turkish and 49 are foreign references. In the doctoral theses, it has been determined that the average total number of references used is approximately 205, that approximately 99 of these references are Turkish and 105 of them are foreign references. On the other hand, it has been determined that the use of foreign references is higher than Turkish references in thesis written after the year of 2006.

As there is a scarcity of researches in tourism that examine food and beverage related theses together with the references used, this study is considered to be of importance. The most important limitation in this research that should be mentioned is that the theses which are available only in Council of Higher Education Thesis Center and which are open to access have been examined. Finally, it is suggested that future researches should also examine the books, articles, theses and reports in different fields by using the parameters used in these researches.